Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXIV. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 8, 1879. CHICAGO, ILL., ČETRTEK, 7. MAJA (MAY 7), 1942 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 90

Acceptance for mailing at special rate postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Washington priznal padec Corregidorja

Ameriške in filipinske čete kapitulirale pred Japonci, ker se niso mogle več upirati premoči sovražnika. Japonske armade invadirale kitajsko provinco iz Burme. Sovjetske čete prehitele Nemce in začele ofenzivo na treh frontah. Angleži izvršili nove napade na nemška industrijska središča

Washington, D. C., 7. maja.—Vojni department je uradno naznanil padec Corregidorja in trdnjav na otokih v bližini, ni pa povedal, koliko ameriških in filipinskih vojakov so Japonci ujeli. Organiziran odpor je prenehal po japonski okupaciji Corregidorja, otoške trdnjave ob vhodu v Manilski zaliv.

Mornarični department je naznanil izgubo petih ameriških bojnih ladij v zadnjih urah japonskega obleganja otoške trdnjave. Tri ladje so potopile japonske bombe, dve pa so Američani sami uničili. Te ladje so bile Tanager, Oahu, Pigeon, Quauil in Luzon.

Melbourne, Avstralija, 7. maja.—General Douglas MacArthur, ki je zapustil Filipinske otoke pred dvema mesecema in potem prevzel vrhovno poveljstvo zavezniške oborožene sile v južnozapadnem Pacifiku, je v kratki izjavi pohvalil junaštvo ameriških in filipinskih čet, ki so se dolgo upirale proti premoči sovražnika. "Corregidor ne potrebuje komentarja z moje strani," je rekel general. "Zapisal si je svoje poglavje ob žrelu topov. Junaški odpor brambovcev bo zabeležen v zgodovini."

Melbourne, Avstralija, 6. maja.—Izmučene ameriške in filipinske čete na Corregidorju in drugih otoških trdnjavah ob vhodu v Manilski zaliv so kapitulirale pred Japonci, se glasi naznanilo generala Douglasa MacArthurja, vrhovnega poveljnika zavezniške oborožene sile v južnozapadnem Pacifiku. Vojaška posadka okrog 7000 do 8000 mož se je podala, ker se ni mogla več upirati premoči sovražnika.

Japonski bombniki in topniške baterije so stalno bombardirali Corregidor po okupaciji Bataanskega polotoka pred 27 dnevi. Odpor ameriških in filipinskih čet na tem polotoku je preneha 9. aprila.

Japonski letalci so izvršili čez tristo napadov na Corregidor od 29. decembra. Na ta dan je 35 japonskih bojnih letal metalo bombe na otoško trdnjavo tri ure.

Predstavnik generala MacArthurja, ki je vodil obrambo Bataanskega polotoka in utrdb ob ustju Manilskega zaliva z uspehom več tednov, je objavil kratko naznanilo danes zjutraj, ki se glasi:

"General Wainwright se je podal in Japonci so zasedli Corregidor in druge trdnjavske otoke ob Manilskem zalivu."

Washington, D. C., 6. maja.—Vojni department pravi, da so Japonci napadli Corregidor sinoči z vso razpoložljivo silo in strli odpor ameriških in filipinskih brambovcev. Napad na izmučene in lačne branilce se je pričel opolnoči in zaključil danes zjutraj.

Čungking, Kitajska, 6. maja.—Japonske armade so udrle na kitajsko ozemlje skozi zadnja vrata v Burmi in začele operacije, da uničijo britske čete, ki stoje med sovražniki in Indijo. Prvi japonski vojaški oddelki so udrli v kitajsko provinco Junnan potem, ko so prodrli 500 milj daleč čez burmsko ozemlje.

Pičla poročila omenjajo srdite bitke v hribih na meji Burme in kitajske province. Kitajske čete le drže strategično burmsko mesto Wanting, kjer je carinska postaja, a se najbrže ne bodo mogle dolgo upirati premoči sovražnika.

New Delhi, Indija, 6. maja.—Umik britskih in kitajskih čet iz Burme je v teku, se glasi komunike. Te se hočejo izmotati iz pasti z begom v Indijo, toda bojazen je, da bodo Japonci ujeli veliko število angleških in kitajskih vojakov. Britski militaristični krogi so priznali, da je položaj kritičen.

Moskva, 6. maja.—Ruski guerilci, ki operirajo v ozadju železnice Borisov-Minsk, so razdejali dva nemška vojaška vlaka in s tem ubili čez petsto vojakov. Napad je bil izvršen na točki, ki leži 400 milj zapadno od Moskve.

Kujbišev, Rusija, 6. maja.—Sovjetske armade so prehitele Nemce in začele veliko ofenzivo. Cilj te je okupacija treh važnih točk, kjer so koncentrirane Hitlerjeve legije. Več sto tisoč ruskih vojakov je v ofenzivi na frontah pri Karkovu, Kursku in Taganrogu.

Sovjetske armade podpirajo v ofenzivi tanki in bojna letala, katere je Rusija dobila iz Anglije in Amerike v zadnjih mesecih. Težki topovi bruhajo izstrelke na nemške pozicije pri Karkovu in Taganrogu.

Ruski guerilci, ki operirajo na fronti pri Kalininu, severozapadno od Moskve, so pobili čez tri tisoč nemških vojakov v zadnjih dveh dneh. Enota ruske armade je prebila nemško bojno črto pri Leningradu in pognala sovražnika z utrjenih pozicij.

Berlin, 6. maja.—Vrhovno poveljstvo pravi, da so Rusi skušali izkrcati vojaške čete v ozadju nemške bojne črte v nekem kraju ob Azovskem morju, toda poskus se je ponesrečil. Druga vest se glasi, da se položaj na ruskih frontah ni izpremenil.

London, 6. maja.—Ogromni angleški bombniki so spet metali bombe na nemška industrijska središča, na oporišča v Franciji in Holandiji ter Škodove tovarne za topove v Pilznu na Češkem. Bombe so porušile orožne in municijske tovarne v Stuttgartu in zanetile ogromne požare.

Drugi roji angleških letal so bombardirali Zeebrugge, Belgija, in Kristiansand, norveško luko. Bombe so poškodovale štiri nemške parnike v tej luki. Letalski minister poroča, da so se vsa angleška bojna letala razen treh srečno vrnila v svoja oporišča po izvršenih napadih.

Velike osiščne izgube na morju

London, 6. maja. — Uradno poročilo pravi, da je osišče izgubilo parnike s skupno tonažo 1,237,000 ton na Sredozemskem morju, odkar je Italija stopila v vojno. V prvih štirih mesecih tega meseca so angleške podmornice in letala potopila parnike s tonažo 147,000 ton na tem morju. Večino parnikov je izgubila Italija, ki je stopila v vojno 6. junija l. 1940.

Osiščni diplomatje na poti domov

Washington, D. C., 6. maja.—Državni department je naznanil, da je švedski parnik Drottningholm, ki je nedavno dospel v neko ameriško luko, odrinil z nemškimi in italijanskimi diplomati proti Lizboni, Portugalska, kjer bodo izmenjani za ameriške diplomate. Ti se bodo z istim parnikom vrnili v Združene države.

Preiskava protiameriške propagande

Urednik Coughlinovega magazina pred veleporoto

Washington, D. C., 6. maja.—Posebna federalna veleporota bo nadaljevala preiskavo protiameriške propagande, kar dokazujejo pozivi, naslovljeni petim uslužbencem Coughlinovega magazina Social Justice, da morajo nastopiti pred njo, čeprav je magazin prenehal izhajati.

Pozive so dobili urednik E. Perrin Schwartz in uslužbenci Frank Traznick, Eugenia Burk, Marie Rhoades in Bernard O'Connor. Dalje je bil pozvan pred veleporoto Edward Kinsky iz New Yorka, ki je imel stike z magazinom.

Detroit, Mich., 6. maja.—Nadškof Edward Mooney je včeraj izjavil, da ga je "father" Charles E. Coughlin zagotovil pred petimi dnevi, da je pretrgal vse zveze z magazinom Social Justice. To se je zgodilo potem, ko je poštni department na priporočilo federalnega justičnega tajnika Francisa Biddla odvzel magazinu pravico razpošiljanja po pošti.

"Veseli me, ker je bila zadeva med magazinom, duhovnikom moje škofije in poštnim departmentom rešena kot so poročali listi," pravi nadškof v svoji izjavi.

Kupovanje na kredit omejeno

Delitev gasolina v odmerkih prihaja

Washington, D. C., 6. maja.—Federalni rezervni odbor je naznanil omejitev prodajanja blaga na kredit v smislu Rooseveltovega programa za preprečitev inflacije. Odbor je omejil plačevanje obrokov na dvanajst mesecev s provizijo, da mora kupec plačati tretjino vrednosti kupljenega blaga takoj.

Vsak obrok mora biti poravnan na deseti dan naslednjega meseca po nakupu blaga. Ako kupec tega ne stori, se kredit odpove. Odredba velja za kupovanje blaga in predmetov vseh vrst.

Joseph Eastman, direktor transportacije, je istočasno naznanil omejitev rabe privatnih avtomobilov v smislu oblasti, katero mu je podelil predsednik Roosevelt.

V načrtu je med drugim delitev gasolina v odmerkih ne glede na to, koliko gasolina je v zalogah, in rekvizicija avtnih obodov. Vlada je edini kupec obodov, ki bodo rabljeni za vojaške namene. Dalje je v načrtu zmanjšanje brzine avtomobilov, ki jih lastujejo civilisti in kateri ne služijo vojaškim namenom. Novi zakoni glede reguliranja avtnega prometa in brzine bodo sprejeti.

Zamorci zahtevajo predstavništvo v odborih

Washington, D. C., 6. maja. — Organizacija za podvig zamorskega ljudstva je apelirala na predsednika Roosevelta za večjo reprezentancijo v vladnih odborih, v katerih področja spadata produkcija bojne opreme in kontrola cen. Resolucija, sprejeta na zborovanju te organizacije naglaša, da so zamorci žrtve diskriminacij v mnogih ozirih.

Trije Čehi ustreljeni zaradi sabotaže

New York, 6. maja.—Radijsko poročilo iz Londona pravi, da so Nemci ustrelili tri Čehe v Pragi zaradi sabotaže na železnici.

MURRAY PONOVNO OBSODIL LEWISOVE INTRIGE

Predsednik rudarske unije ni izpolnil obljube

KORPORACIJA ODBILA PREDLOG DELAVSKEGA ODBORA

Pittsburgh, Pa., 6. maja.—Philip Murray, predsednik Kongresa industrijskih organizacij, je v svojem govoru pred 700 delegati sveta industrijskih unij, ki so se sestali na svojem zborovanju, ponovno udrihal po Johnu L. Lewisu, predsedniku rudarske unije UMWA, in obsodil njegove intrige. Očital mu je med drugim, da hoče zanetiti razkol med unijami CIO in da ni izpolnil dane obljube, da ga bo podpiral kot predsednika CIO v vseh ozirih. Delegatje, zastopajoči čez pol milijona članov unij CIO v Pennsylvaniji, so aplavdirali Murrayju in se pridružili njegovi obsodbi Lewisovih intrig.

"Pozivali in prosili so me, naj postanem predsednik CIO," je dejal Murphy. "Pozicijo sem sprejel, dasi sem vedel, da bom v opravljanju svoje službe naletel na opozicijo pri Lewisu in njegovih pristaših, čeprav so mi zagotavljali podporo. Besede niso držali in zdaj intrigirajo proti meni in unijam, ki so na moji strani, da ustvarijo razkol, kar pa se jim ne bo posrečilo."

Lewis je dal zagotovilo, da bo podpiral Murrayja, na banketu v počast slednjemu v Harrisburgu. Ta se je vršil po zaključenju konvencije unij CIO, ko je Murray nasledil Lewisa kot predsednik CIO.

Detroit, Mich., 6. maja.—Na predvečer pogajanj med avtno unijo CIO in korporacijo General Motors je C. E. Wilson, predsednik korporacije, izjavil, da je odbil predlog federalnega delavskega odbora, da korporacija plačuje dvojno plačo delavcem za delo ob nedeljah in praznikih do 18. maja v smislu provizij sedanje pogodbe.

Wilson je istočasno zahteval, da se pogajanja, ki se danes pričnó v Washingtonu, vrše v navzočnosti reporterjev. Walter P. Reuther, direktor divizije avtne unije, katere člani so uposleni v tovarnah korporacije, je prej izjavil, da ne bo nasprotoval predlogu, da so pogajanja javna. O tem bo danes odločil delavski odbor.

"Mi se ne strinjamo z vašim predlogom glede dvojne plače," se glasi telegram, ki ga je Wilson poslal delavskemu odboru. "Zadeva med korporacijo in unijo je povezana z drugimi vprašanji, ki se bodo rešila pri pogajanjih."

Rusija obljubila svobodo Poljakom

Molotov čestital predsedniku poljske vlade

London, 6. maja.—Sovjetska vlada, ki je bila formalno v vojni s Poljsko pred enim letom in so njene čete zasedle polovico dežele, se je pridružila predsedniku Rooseveltu in Edvardu Benešu, predsedniku češke vlade v izgnanstvu, v čestitanju in deklaraciji, da pride kmalu dan osvoboditve.

Zunanji komisar Molotov je poslal telegram generalu Vladislavu Sikorskemu, predsedniku poljske vlade v Londonu, v katerem pravi: "V imenu sovjetske vlade želim uspeh vam in poljskemu narodu v borbi za osvoboditev izpod jarma nacijske Nemčije. Popolnoma sem uverjen, da bo Poljska v doglednem času postala svobodna država."

Beneš je rekel, da je zmaga poljske stvari tesno povezana z zmago Češkoslovaške.

Domače vesti

Iz Pennsylvanije

Wyano, Pa.—Jos. Urbanija, blagajnik društva 340 SNPJ, je bil pred enim tednom težko pobit pri avtni nesreči. Nahaja se v bolnišnici Westmoreland v Greensburgu, kjer ga člani lahko obiščejo.—V službo Strica Sama sta pred dnevi odšla Joseph Podbevšek in Dominik Ravnikar.

Še nekaj glede Therese Kučič

Sharon, Pa.—V Prosveti z dne 30. aprila je bilo poročano, da pokojna Theresa Kučič, ki je pred kratkim umrla v Braddocku, Pa., zapušča v Sharonu sestrično Frances Cvelbar, kar je napačno. Pravilno je, da zapušča v Sharonu sestro Josephine Cvelbar in sestrično Frances Godina.

Sto milijonov dolarjev za CCC

Znižanje števila taborišč predlagano

Washington, D. C., 6. maja.—Predsednik Roosevelt je pozval kongres, naj dovoli vsoto $102,150,000 za financiranje dela, ki ga opravljata CCC (Civilian Conservation Corps) in NYA (National Youth Administration). Več kongresnikov in senatorjev se je izreklo za likvidacijo teh agentur, toda predsednik je zavzel stališče, da fantje v taboriščih CCC opravljajo važna dela pri zaščiti gozdov in drugega bogastva.

Število taborišč CCC bo znižano na 300 v juliju, v avgustu na 200 in v septembru na 150, kar pomeni, da bo število fantov padlo na 28,500 po septembru. Zahtevana vsota za CCC je $49,101,000, za NYA pa $53,049,000. Roosevelt je dejal, da bo slednja vsota porabljena za vežbanje okrog 400,000 fantov v starosti 17 do 24 let za dela v vojnih industrijah.

Projekti NYA morajo biti odobreni po nedavno ustanovljeni komisiji za mobilizacijo človeške sile. Lansko leto je kongres dovolil vsoto $398,772,000 za financiranje funkcij CCC in NYA.

Francoska misija pojde v Rim

Pogajanja za zbližanje z Italijo

London, 6. maja.—Poročila iz diplomatičnih virov se glase, da bo Lavalova vlada poslala posebno misijo v Rim, kjer se bo pogajala za zbližanje in mir z Italijo. Odnošaji med Francijo in Italijo še vedno slone na provizijah premirja, sklenjenega 24. junija l. 1940.

Pričakuje se, da se bodo pogajanja nanašala na probleme, ki še niso rešeni. Storjeni bodo najbrže koraki za sklenitev trajnega miru. Kako daleč bo Italija šla, je vprašanje. Znano namreč je, da sama ne more odločati o važnih zadevah, ker mora slediti ukazom iz Berlina.

Aranžma za poglobitev kooperacije med Francijo in Nemčijo je bila omogočena, ko je Pierre Laval prevzel vodstvo francoske vlade. Informacije iz Rima se glase, da se je želja po zbližanju med Italijo in Francijo povečala. Očitno je, da bo morala Francija plačati visoko ceno za zbližanje in dati Italiji mnogo koncesij. Mussolini in Hitler sta na nedavnem sestanku v Solnogradu baje razpravljala o tej zadevi in političnih ter militarističnih problemih.

Lavalova vlada zavrnila Rooseveltovo zahtevo

Francoske čete branijo otok Madagaskar

HULL VIDI MOŽNOST PRELOMA ODNOŠAJEV

Vichy, Francija, 6. maja.—Francoske čete se bore proti Angležem za posest otoka Madagaskarja na Indijskem morju. Bitke so se pričele, ko je Lavalova vlada zavrnila zahtevo predsednika Roosevelta, naj se francoska vojaška posadka na otoku poda in odloži orožje.

Laval je dejal, da bodo francoske čete branile otok kljub Rooseveltovi noti, "ker to zahteva čast Francije. Vlada prevzame odgovornost in izpolnila bo svojo dolžnost. Francoske čete na Madagaskaru razumejo položaj in se bodo držale in izpolnile svoje obligacije v smislu slavnih tradicij armade. Velika Britanija je od premirja neštetokrat demonstrirala svoje sovraštvo do Francije in zato ni njen napad na Madagaskar presenetil francoske vlade. Francija le obžaluje dejstvo, da Amerika podpira angleško agresijo."

Maršal Petain in admiral Jean Darlan, obrambni minister, sta se pridružila Lavalovi obsodbi napada na Madagaskar in pozvala čete na otoku, naj se odločno bore proti Angležem.

Laval je dejal, da se je okrog 20,000 angleških vojakov pod protekcijo enot bojne mornarice izkrcalo na otoku. Pred invazijo so Angleži naslovili ultimat generalu Armandu Annettu, poveljniku francoske vojaške posadke, naj se poda, toda on je odgovoril, da bo njegova oborožena sila branila otok do konca.

London, 6. maja.—Oddelki britske pehote in pomorščaki so se prvi izkrcali v Diego Suarezu, mornarični bazi otoka Madagaskara in s tem preprečili okupacijo otoka po osiščni oboroženi sili, pravi uradni komunike. S tem je bil izvršen zavezniški puč v svetovni borbi za dominacijo oceanov.

Komunike dostavlja, da se militaristične operacije vrše po načrtu. Dosedanje izgube so malenkostne, čeprav je poveljnik francoske vojaške posadke zavrnil zahtevo, naj kapitulira.

Washington, D. C., 6. maja.—Državni tajnik Cordell Hull je dejal, da Amerika je na straži in bo skrbela, da Martinique, strategični francoski otok na Karibejskem morju, ne pride v osiščne roke. On je priznal, da se je napetost med Ameriko in Francijo povečala, odkar je Laval prevzel vodstvo francoske vlade, obenem pa je namignil, da krizi lahko sledi prelom diplomatičnih odnošajev.

Iz Hullove deklaracije je razvidno, da bo Amerika zasedla Martinique, če pride do preloma odnošajev med njo in Lavalovo vlado. V otoškem pristanišču Port of France je zasidranih več francoskih bojnih ladij in tam se nahaja tudi čez sto bojnih letal, katera so dospela tja iz Amerike pred kapitulacijo Francije pred Nemčijo.

Predsednik Roosevelt ni hotel razpravljati o angleški invaziji Madagaskara na konferenci z reporterji. Pred sestankom z njimi je konferiral s člani vojnega sveta za Pacifik. Ti so pozdravili angleško okupacijo francoskega otoka. Roosevelt ni hotel komentirati poročil iz osiščnih virov, da sta dve ameriški bojni ladji—North Carolina in Washington—odpluli iz Sredozemskega morja proti Indijskemu oceanu, kjer bosta kooperirali z Angleži pri okupaciji Madagaskara.

Vladne subvencije industrijam

Urad za kontrolo cen naznanil nove regulacije

Washington, D. C., 6. maja.—Vlada je storila korake glede vzdrževanja stropa nad cenami v slučajih, kjer je to potrebno, z dovolitvijo subvencij na industrijski podlagi izdelovalcem alkohola, ki se rabi pri produkciji streliva. Leon Henderson, načelnik administracije za kontrolo cen, je dejal, da je padla odločitev glede subvencij industrijam, ki so prizadete zaradi novih regulacij. On je zaeno naglasil, da bo vlada zelo previdna v razsodbah, kdo je upravičen do subvencij.

Dr. Merle Fainsod, načelnik divizije za trgovino na drobno administracije za kontrolo cen, je izjavil, da bodo subvencije določene po skrbni preiskavi. Vlada bo gledala, da se ne bo nobena stvar trošila po nepotrebnem.

Subvencije bodo najbrže prišle iz sklada federalne korporacije za rekonstrukcijo financ.

Oskrba žrtev letalskih napadov

Senator Pepper predložil načrt

Washington, D. C., 6. maja.—V pričakovanju sovražnih napadov iz zraka na obrežna mesta ob Atlantiku in Pacifiku v prihodnjih mesecih je administracija storila korake za oskrbo onih, ki postanejo žrtve napadov. Program predvideva pomoč v gotovini onim, ki bodo ranjeni in od njih zaslužka odvisnim osebam. Oni, ki bodo ubiti v napadih, bodo pokopani na vladne stroške.

Program je posnetek angleškega zakona, ki nudi takojšnjo pomoč žrtvam sovražnih bomb. Zadevni načrt, ki ga je sestavil federalni proračunski biro, je predložil kongresu senator Claude Pepper, demokrat iz Floride. Ta vsebuje provizije, ki odgovarjajo pogojem totalne vojne, v kateri so civilisti prav tako kot vojaki izpostavljeni nevarnosti sovražnega napada.

Civilni obrambni delavci, ranjeni v bombnih napadih na ameriška mesta in industrijska središča, bodo dobili podporo, če bo Pepperjev načrt sprejet v predloženi obliki, $30 do $85 na mesec. Vdove in otroci ubitih ali trajno pohabljenih mož bodo dobile podporo $30 do $45 na mesec in za vsakega otroka dodatno vsoto $15. Podpora se ne bo plačevala onim, ki vlečejo dohodke iz drugih virov.

Thomas vidi nevarnost izgube svobodščin

New York, 6. maja.—Norman Thomas, vodja ameriške socialistične stranke, je v svojem govoru izrazil bojazen, da bodo napori Rooseveltove administracije v zatiranju opozicije in kritike vodili v izgubo civilnih svobodščin, za katerih ohrano je šla Amerika v vojno. On je okrcal predsednika in člane njegove administracije, ker so označili vse kritike za šestokolonce, ki vedoma ali nevedoma opravljajo delo osiščnih petokoloncev. Thomas je kritiziral različne vladne propagandne agenture in cenzuro, ki povzročajo konfuzijo.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (May 31), 1942), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

"Neameriško" je že ameriško!

Ali se spominjate? Komaj nekaj let—menda deset—je tega, ko je bila vsaka javna pomoč brezposelnim delavcem neameriška. Kdo je to rekel? Vsa visoka in rešpektirana ameriška družba. Visoka po materialnem bogastvu in zato rešpektirana.

Pomoč privatnih dobrodelnih organizacij—charity!—je bila ameriška, pomoč vlade pa ni bila! Vse, kar je bilo v ekonomiji in socialnih odnosih privatnega—privatno podjetništvo, privatni trg, privatni dobiček, privatna kontrola, privatna dela usmiljenja—je bilo ameriško in dobro; vse, kar je pa v tem smislu hotelo biti javno, je bilo neameriško in slabo.

Ideja demokracije je bila all right, dokler je bila v mejah politike, čim pa je kdo govoril o demokraciji v industrijah in gospodarstvu, o demokraciji za ljudi drugačne polti—je bilo to neameriško in pohujšljivo! Ideja socializma, ki je stregla po eksistenci privatnega kapitala, je bila silno neameriška, protiameriška in naravnost zločinska!—

Skratka, vse, kar je ugajalo visoki in rešpektirani ameriški družbi, je bilo prav, kar pa tej družbi in njenim zagovornikom ni ugajalo, je bilo neameriško in krivično. Z drugimi besedami: ekonomska in socialna filozofija te družbe je bila merilo (kriterij) za "ameriške" in "neameriške" lastnosti in proti sodbam—bolje predsodkom—te družbe ni bilo priziva.

Kako vse drugače je danes!—

Sto in sto in sto stvari, ki so bile še pred nekaj leti skrajno neameriške, so danes vsakdanje dejstvo, ki postaja rešpektirano. Predsednik Združenih držav je pred dnevi naznanil federalno kontrolo nad cenami, plačami, dobički in stanarinami—in Amerika se ni podrla vsled te strašne pregrehe. Cene, plače, dobički in stanarine so sveta privatna zadeva, kar je ameriški način življenja! Ta sveta privatna zadeva je pa vržena čez plot—in visoka, rešpektirana družba mora pristati na to.

Vse to je prišlo zaradi velike vojne—katera je tudi prišla po neameriškem načinu od zunaj. Kaj je danes še pristno ameriškega? Nič—zato, ker nikoli ni bilo ničesar pristno ameriškega!

Burbonski nezadovoljneži in godrnjači, stebri stare visoke in rešpektirane ameriške družbe, sicer pravijo, da je federalna kontrola privatnega biznesa—totalitarstvo. Takole pravijo: "Saj smo vam povedali! Čim pride vojna za obrambo naše demokracije, dobimo totalitarstvo in naša demokracija bo izgubljena! To se je zgodilo. How do you like it? . . ."

Fakt je, da to "totalitarstvo" izvira iz demokracije. Ameriško ljudstvo je spoznalo, da je javna kontrola privatnega biznesa potrebna za zmago, pa si je nadelo to "totalitarstvo". Današnja vlada v Washingtonu ne stori ničesar brez volje večine ljudstva. Vlada ima barometer za to voljo—Gallupovo anketo, katera vsak teden registrira, kaj hoče ameriško ljudstvo—in Gallupova anketa je pred tedni dognala, da 85 odstotkov ameriških volilcev hoče imeti prav takšno kontrolo nad cenami, plačami, dobički in stanarinami, kakršno je zdaj odredil predsednik. Fakt je, da je vlada vedno odzad za zahtevami večine ljudstva: ljudstvo vedno zahteva nekaj mesecev prej, predno dobi zahtevano.

Do danes je ameriška demokracija še trdno v sedlu kljub veliki vojni—največji v zgodovini človeštva. Marsičemu se bo morala ta demokracija odreči, glede marsičesa bo morala "angeljsko" potrpeti, a kljub temu ostane demokracija. Silna razlika je, kadar si večina ljudstva sama naloži breme na hrbet, kakor pa, kadar naloži breme diktator, ne da bi se oziral na voljo ljudstva.

Velikansko je breme, ki ga danes nosi ameriško ljudstvo. Predsednik Roosevelt nam je povedal, da vojna stane danes povprečno sto milijonov dolarjev na dan—ob koncu tega leta se pa ta vsota podvoji na dvesto milijonov dnevno.

Amerika zdaj plačuje za vojno več kot je kdaj prej plačevala katera koli država v zgodovini človeške družbe. Ameriško bojišče je že po vsem planetu. Ameriške bojne ladje so danes na severnem in južnem Atlantiku, na severnem in južnem Pacifiku, na Ledenem morju ter na Sredozemskem in Indijskem morju; ameriške armade se danes nahajajo v Grenlandiji in Islandiji, v Angliji, Južni Ameriki, na Bližnjem, Srednjem in Daljnem vzhodu, v Avstraliji in Novi Zelandiji ter na mnogih otokih Pacifičnega oceana.

In vse to je komaj začetek! Amerika je komaj pet mesecev v vojni. Ameriške oborožene sile rastejo dnevno kot kvas; lahko si mislimo, da bodo dvakrat večje in močnejše čez šest mesecev. In tudi to bo še komaj začetek! —

Ali je to, kar Amerika danes dela, ameriško?

Da, je! Vse, kar si izvoli in stori večina ameriškega ljudstva, je ameriško! Nič ni neameriškega, česar se lotijo Američani na svoj demokratični način!

Kaj pa je pristno ameriškega? Pristno ameriški je bil ameriški kontinent pred okrog 450 leti, ko je nanj prvič stopila noga belokožca. Vse ono, kar so tukaj našli prvi Španci, Angleži, Nizozemci in Francozi, je bilo pristno ameriško; vse ono, kar so ti naseljenci prinesli s seboj, je pa bilo toliko evropsko, kolikor je bilo ameriško—nič bolj in nič manj.

Demokracija je prav tako ameriška, kolikor je evropska, azijska, afriška in avstralska—mednarodna, človeška je.

Proč z razrednimi, narodnostnimi, plemenskimi in verskimi predsodki!

Proč z ekonomskimi, socialnimi in političnimi privilegiji in dogmami!

Glasovi iz naselbin

Šubelj v Ambridgu

Ambridge, Pa. — Naj povemo vsem ljubiteljem lepe slovenske pesmi v Ambridgu in okolici, da bomo zopet imeli priliko slišati našo pesem na pomladanskem koncertu pevskega zbora Rožmarina, ki se vrši v nedeljo, 10. maja, ob treh popoldne v Polish Falcon halli na Osmi cesti. Na tem koncertu bo sodeloval tudi naš slovenski koncertni baritonist Tone Šubel, znan med nami širom Amerike.

Ljubitelji lepe slovenske pesmi, ne zamudite te prilike, da zopet slišite pevski zbor Rožmarin, ki je dobro znan po vsej zapadni Penni za krasno petje. In povrhu bomo slišali tudi opernega pevca in baritonista mr. Šublja, ki nam bo zapel slovenske in angleške pesmi. Gotovo boste želeli slišati to domače petje in zborske skladbe v prvem delu.

Torej pridite prihodnjo nedeljo popoldne v dvorano Poljskega Sokola. Po koncertu bo ples, za katerega bo igrala dobro znana godba iz Pittsburgha. Za vse goste bo na razpolago dobra postrežba, tako da ne bo treba iti nikomur domov k večerji, ker kuharice se pridno pripravljajo, da bo vsakdo postrežen. Na veselo svidenje v Polish Falcon halli v nedeljo ob treh popoldne!

C. F. Grosdeck, 33.

Iz mojih belešk

New York, 1. maja 1942.—Danes je Prvi maj, praznik delavstva, praznik manifestiranja delavske zavesti in delavskega napredka. Toda svet je zopet v objemu zla, ki mu pravimo vojna, in tako delavstvo danes ne manifestira v prazniških pohodih, ampak bije na frontah in v zaledju težko borbo za ohranitev in rešitev človeštva pred najhujšim sovražnikom, ki je še kdaj pretil vsemu, kar je človeškega, bratskega, razumskega. Pohlep po oblasti, moči, bogastvu in razkošnem življenju na račun drugih je privedel človeštvo v pokolje, ki preti uničiti vse, za kar se je človek, kot človek, boril tisočletja. Ironija, žalostna ironija pri vsem tem je to, da se mora sedaj človek boriti proti temu, kar je pomagal ustvariti sam s tem, da je brezbrižno in zaspano ter mirno gledal, kako so kapitalisti vsega sveta brusili in pilili bodalo, namenjeno srcu delavstva in, kot se je skazalo v Evropi, srcu slovanstva.

*

Namen teh belešk danes ni bil modrovanje, raje obujanje tega in onega spomina iz preteklosti in morda tekoče sedanjosti. Da, vsi pridemo polagoma do one dobe, ko pričnemo praviti: spominjam se. In čeprav nam čas morda še ni posrebril glave ali nagubil lic in smo morda tudi še po letih tam nekje v sredi med mladostjo in starostjo, je vseeno možno, da je marsikdo od nas, ki smo gledali in preživeli zadnjo svetovno vojno, v marsičem bolj dozorel in izkušen kot osemdesetletniki, katerim je bilo to gorje prihranjeno.

*

In spet Prvi maj. V New Yorku sije solnce s takim žarom in toploto, da se človeku zdi skoro neverjetno, da danes ni majskega pohoda z godbami, petjem, napisi, gesli, govori, banderami in rdečimi nageljni na tisočerih prsih. Kak praznik je bil to vsako leto! Od predpoldne do poznih večernih ur so delavci korakali, skupina za skupino, po newyorških ulicah. Mogočno in veličastno je bilo to korakanje delavstva in v delavskem srcu, ki je imelo le trohico prave delavske zavesti v sebi, je to korakanje vzbujalo neizmeren ponos in pa vero v bodočnost človeka. Tu je svobodno in sproščeno odmeval korak tistih, ki z roko in z umom gradijo bogastvo in lepoto sveta. O, da, našel se je vedno kak kamen spodtike, kost, katero so brž zagrabili neprijatelji delavstva in razni pristraneži, da so potem s slastjo glodali in se usajali nad delavstvom in njegovimi zahtevami ali pa nad njegovimi pogreškami in radikalnimi tendencami itd. Toda delavstvo je korakalo naprej, preko vseh zaprek, težav, borb, pogreškov. Polagoma se je dvigal suženj dela na stopnjo človeka, ki je enakovreden, enakopraven. V Ameriki so rasle unije, je rastel delavski vpliv pod precej ugodnimi prilikami, ki jih je nudil "new deal". In nikjer v deželi se ni ta na novo pridobljena moč delavstva tako močno izražala kot ravno v New Yorku ob vsakoletnem prazniku Prvega maja. Večkrat sem imela priliko opazovati in korakati v pohodih delavstva na ta dan. In danes, ko sije solnce tako prijazno in vabljivo, mi prazične misli uhajajo v neštete tovarne, v vojaška taborišča, ženske delavnice po širnem New Yorku in drugod, koder pridne delavske roke hite z delom, ki nam bo pripomoglo k zmagi, se vežbajo mladi fantje in možje za obrambo domovine, medtem ko težaki po tovarnah in livarnah, rovih in plavžih ob brnečih strojih izpolnjujejo gigantski načrt produkcije in zaeno mislijo, kot jaz, na Prvi maj, katerega bomo skupno praznovali po skupni zmagi. Saj zmagati moramo, in če ne bo v vseh naših mislih drugega kot močna odločitev, da moramo delati za zmago, bo ta čim prej prišla, potem pa bomo nadaljevali z delom za čim večji in popolnejši napredek delovnega ljudstva.

*

Prvi maj . . . kaj vsega me ne spominja misel na maj. V maju, ko je sijalo solnce veselo in prešerno na probujeno zemljo, je bil odšel k vojakom prvi fant iz naše domače hiše. Odšel je v "ljubljanske kurnike", kot je potem šaljivo sporočil domov. Danes, ko gledam mlade fante, ki se v uniformah Strica Sama sprehajajo gor in dol po newyorških ulicah, se često in živo spominjam vsega iz tiste štiriletne vojne, ki je tolikim izmed nas ubila mladost, tisti bistveni del mladosti, v katerem se človek najbolj usposobi za bodoče ustaljeno in pametno usmerjeno življenje. Spominjam se, kako se je vrnil tisti brat, kako so se vrnili drugi, kako smo jih gledali začudeni, kako so oni gledali nas. V nas ni bilo nič več stalnega, usmerjenega, za nič nismo bili usposobljeni. Mladi obrazi so odšli v vojno, vračali so se domov duhovni starci. In ni je bilo roke, ki bi bila pokazala pravo novo smer. Poysod je bila zmeda in mladina je sredi te zmede plesala in pila in se veselila po svoje. Mnogokrat lačna, brezposelna, brezciljna, a vojne je bil konec in je bilo treba uvesti v pusti svet zopet malo veselja. S tem čudnim veseljem je bila pomešana svojevrstna nova ideologija, ki jo je ustvarila vojna. Nekateri so sledili radikalnim idejam, drugi so se prepustili prekomerni pobožnosti, zopet drugi so se predali popolni brezbrižnosti . . . Da, nemalokrat sem že nameravala na dolgo opisati vse tisto, kar smo občutili in preživeli v tisti dobi, ali vselej se zaustavi misel in beseda in cela slika lebdi pred menoj v sicer dovolj jasni luči, ali od vsega sem do danes komajda podala kak odlomek tu in tam. Kljub temu—nobena stvar v življenju se ni tako globoko vtisnila v moj spomin kot tista štiri leta vojne.

*

Bilo je v maju, ko je prihrumela vojna v naše primorske kraje. Takrat sem še hodila v šolo. Edino zlo vojne, ki smo v naših krajih od blizu videli do tedaj, je bila tragedija begunstva in pa odhod moških na vojno. Begunci so bili Poljaki. Siromaki so bili, ali vsaj nam so se zdeli taki, tako bedni in nevedni v marsikakem oziru, da smo jih bolj pomilovali zaradi njih brezmočnosti v situaciji, v katero jih je pahnila vojna, kot pa radi begunstva samega. Uši so jih žrle, da je bilo joj, dela, ki je tipično po naših krajih, se niso mogli oprijeti; poljska zemlja, so rekli, se obdeluje z mnogo manjšim trudom. Ženske so neprestano tarnale in jokale in nam pravile, da je srečen vsak, ki ga ne zadene gorje begunstva. Ob nedeljah so v cerkvi po kolenih hodile okrog oltarja in glasno molile. To se je zdelo celo moji pobožni materi pretirano. "To jih ne bo privedlo domov in olajšalo njih položaja. Skušali bi se rajši kolikor toliko uživeti v razmere, kakršne že so," je dejala, ko je uvidela, da ni bilo mogoče nič napraviti z njimi. Proti pomladi so se pričele širiti tihe govorice, da bo vojna z Italijo, in v maju 1915 je res izbruhnilo. Ni bilo dolgo in začeli so med nas prihajati naši lastni begunci. Vesele primorske ženske, ljubki otroci, šegavi starejši moški, ki jih niso še pobrali k vojakom ali pridelili delavskim kompanijam. Kakor ptice selivke so ostajali nekaj časa v naši sredi, potem pa so jih pošiljali dalje, kajti tudi pri nas ni bilo posebno varno zaledje, poleg tega pa je armada rabila trge in vasi po naših krajih za vojaštvo. Kako hudo nam je bilo, ko so nas zapuščali naši begunci. Kakšne tragedije so se dnevno odigravale pred našimi očmi. V takih časih se postarajo celo otroške misli . . .

*

V maju je menda bilo, ko so vzeli še enega brata. Uboga mati! Komaj so dečki dorasli, pa jih je pobral cesar. Za v klavnico. Tisti dnevi, tako pravi in kaže moj spomin, so bili prekrasni. Kdor je že videl krasoto in milino Vipave v majskih solnčnih dneh, bo vedel, da ne pretiravam. Naša vas je bila polna vojakov, v gori so se vršile strelske vaje, nekateri vojaki so se nekaj pregrešili proti pravilom ali kaj je že bilo. Sledila je kazen. "Aufbinde"—vsi, ki so bili kdaj avstrijski vojaki, poznajo to kazen. Vojak visi privezan na drevesu ali drogu z glavo navzdol, opore ne more dobiti nikjer nobene, glava se ne sme dotikati tal. Strašno je videti te siromake, ko vise dobre pol ure. No, kazen je navadno trajala dve uri in čestokrat so morali vojaka odvezati, ga omočiti z vodo in spraviti nazaj k zavesti, potem pa so ga spet privezali na drevo. Po tistih strelskih vajah je bila ta kazen določena za celo skupino vojakov. In drevesa, ki so bila zbrana za ta ogabni posel kaznovanja ali discipliniranja, so rasla tik ob poti, po kateri so imeli oditi vaški fantje k vojakom. Mladi osemnajstletniki, nekateri so jih imeli komaj sedemnajst, naj bi gledali te zabuhle in mučene žrtve discipline na dan odhoda v cesarjevo službo! Vaške matere so se temu uprle. Še danes vidim v duhu svojo mater, kako je prijela stotnika, mu povedala prav dobro nekaj nemških besed, ki se jih je naučila v mladosti, pa zahtevala z drugimi materami vred, naj se vojaki takoj odvežejo, da ne bodo ti negodni mladiči, ki so imeli oditi v vojsko, že pri odhodu gledali ogabnosti in krutosti, ki jih čaka. Vojaki so bili takoj odvezani, ali moja mati je potem prečula mnogo noči brez spanja. Vedela je pač, kaj je vojaško življenje v vojni, saj smo ga gledali vsak dan. Mati pa pač občuti vse, kar zadene njenega otroka. Vidite, iz krasnih dni, take misli! . . . To dela vojna.

*

Vojaki so zanesli med nas marsikatero idejo in mišljenje, ki je bilo razumu koristno. Leta 1917 smo imeli v maju vsepolno vojaštva povsod v zaledju fronte. In med vojaki so bili delavci, ki so se na Dunaju, v Gradcu, Pragi, Trstu in kdovekod drugod po stari Avstriji udejstvovali v delavskih pokretih. Prvi maj jim je bil svet. Nam, doraščajočim mladim ljudem so radi pripovedovali o tem in nas podučevali ter navajali na resno čitanje. Celo starejšim so često izbili iz glave marsikatero staro vero v vsevednost vladarjev in sličnih avtoritet. Koliko teh vrlih mož in fantov je ostalo na Sabotinu, Krnu, Doberdobu. A poglejte, ideja ne umrje s človekom! Mnogi smo jo prinesli v Ameriko s seboj in tukaj našli priliko slediti naukom mož in fantov, ki so verjeli v bodočnost ljudstva vzlic temu, da so s fronte grmeli odmevi topov, ki so rušili, uničevali in ubijali dan na dan. Tako mislim, da smemo upati, da tudi sedanje grozovito klanje ne bo uničilo tega, kar je za človeka največje vrednosti: ideje za odločno borbo proti krivici. Še se bo vrnil Prvi maj in stopnjema, pol misli za drugo, bo šlo človeštvo nasproti svojemu pravemu cilju.

Primorska Slovenka.

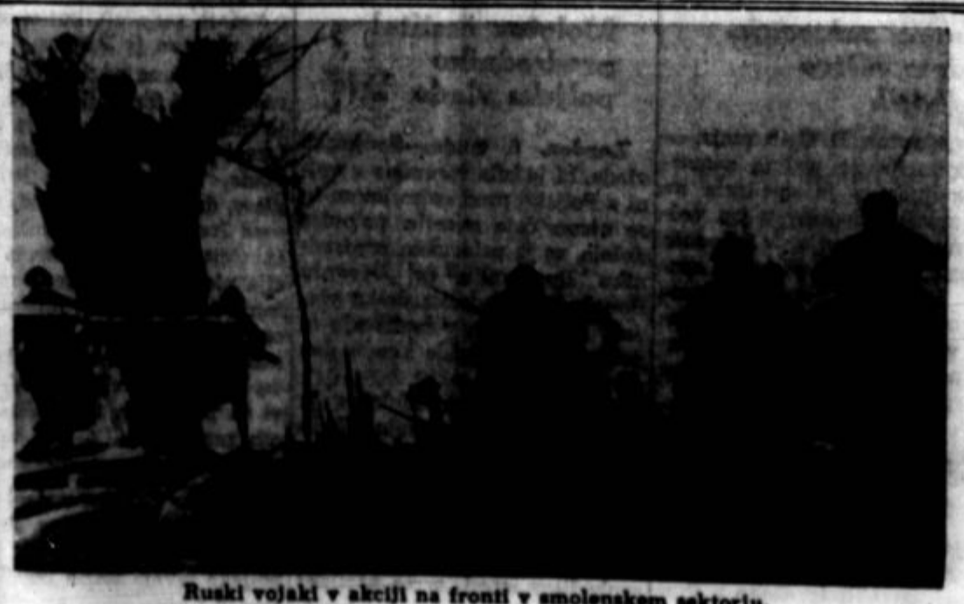

Ruski vojaki v akciji na fronti v smolenskem sektorju.

Zabava društva 101

Greensboro, Pa. — Naše društvo 101 SNPJ priredi plesno zabavo v soboto zvečer, 9. maja, v White Rose Gardenu, Newton Site — blizu Bobtowna. Torej vabimo vse člane in članice, da se udeležite te plesne veselice, kakor tudi vse druge rojake od blizu in daleč. Igral bo Les Foulk and his Slovene trio. Torej na svidenje v soboto zvečer. — Za veselični odbor—

Anton Zupančič.

Še o metropolskem tramvaju

Clevealnd. — To bo menda zadnja serija dopisov o naših "štritkarah" v Clevelandu. Pokazal vam bom interesantno stran onih, ki dajejo delo delavcem.

Dne 28. aprila zjutraj se je brala poročna maša v uradu Clevelandu Trust banke. Pri tej poroki, ko je mesto Cleveland formalno prevzelo mestni transportni sistem od privatne družbe v svoje roke, so bili navzoči mestni zastopnik Gunning, predsednik Cleveland Railway Co. mr. Hanrahan, novi poslovodja Cleveland Municipal Transportation Systema mr. McCarter, ki je bil doslej podpredsednik Cleveland Raiway Co., nadalje župan Frank Lausche, zakonodajni svetovalec mr. Burke, uradnik Cleveland Trust banke mr. Pirtle in še mnogo drugih prominentnih mož.

Le enega je manjkalo, in to sem bil jaz, ki se radi prezaposlenosti pri novem bossu nisem mogel udeležiti ceremonije. Toda kljub temu, da nisem bil na tej svatbi, "kare" vseeno vozijo naprej z električnim pogonom.

Torej sem ponosen, ker sem tako lepo prišel do mestne služ- be! In poslušajte vi čitatelji Zdaj Frank Barbič starejši del za mestno vlado, Frank Barbi mlajši dela za federalno vlado kakor tudi moj drugi sin Edwin oba na pošti. In za zvezno vla do dela tudi sin Eugen, ki je š k letalcem, da bodo "žegnali Japonce. Ali ni to čudno, kak pride nekdanji član socialistične stranke do tega, za kar se je ne koč poganjal, to je za poobč njenje ljudskih naprav. Kak in zakaj to? boste mogoče rek li. Well, Bog ljubi dobro oprav ljena dela poštenega delavca, p naj spada že kamor hoče, ka vsemogočni je vseveden in p zna svoje ovčice. Vsaj tako sto ji zapisano v nezmotljivi knjig Pa pojdimo nazaj k temu, ka smo pričeli.

Župan Lausche je precej pa metno storil, ker je bil za to, d se obdrži kot poslovodjo Walter ja McCarterja, ker nekdo mor biti na krmilu, ki se razume n posel. Tudi v drugih ozirih j naš župan pokazal precej uljud nosti napram uslužbencem po ulične; le kadar pride do glav nih perečih vprašanj, ni direkt nega odgovora: da ali ne. In ta ka vprašanja bo še treba reše vati, kar se tiče uslužbence ker so pač važna za nas.

Župan Lausche se je dobro od rezal, ko so hoteli nekateri mest ni zastopniki, da se bodo on vtikali v poslovanje: kdo sme i kdo ne sme delati za mestn vlado pod "civil service" in kdo je bil proti temu, da mesto pre vzame poulično, da se ga posta vi pod kap. Tako so zahteva nekateri mestni "očetje". Am pak med 33 mestnimi odborni jih je bilo menda okrog tucat ki so bili proti "municipa ownership", ampak za te ni bil predloga v mestni zbornici, d se jih odstavi od zastopništva Zdi se mi, da je bil med tem protivniki tudi naš Tone Veho vec, ki pa je v drugih ozirih po kazal več naklonjenosti organ ziranim delavcem kot drugi slo venski "koncilmani". Torej s mi zdi, da se vsaj malo razum na demokracijo. In tako sm čitali v našem meščanskem li stu: "Council upheld Mayo Lausche's contention that Mc Carter should be given free han in railway personnel." Kar p naše pomeni, da bo ravnatelj od ločal, kdo je sposoben za delo i kdo ni.

Nekaj so ga naši meščansk listi pa le polomili, med tem tudi naši domači: Enakoprav nost in Ameriška Domovina, ke so opazko župana Lauscheta "fare boxah" vzeli za resno Stvar se je menda nekako tako le zgodila: Frank Lausche je bi z neko skupino v restavraciji pr kosilu. Pogovarjali so se poulični in Frank je za šalo re kel, ker vlada potrebuje star železo in ker so "fare boxe" (ka mor vržete "dajm" ali ulaznico iz aluminija, da jih bodo pobra li iz "kar" in darovali zvezn vladi za letala, ker sprevodniki itak ne marajo teh predalov.

On se je pač opiral na star pravljico—"one for company one for me"—ko so sprevodniki še kolektali voznino od potnikov na poulični po starem sistemu to je brez "fare boxe" in "regis tra" in sem pa tam spravili v žep kak groš. Ampak to bi da nes ne držalo, kakor tudi ni ta krat vselej, ker mnogo takih, ki so obdržali nekaj niklev, je bilo zasačenih in odstavljenih. Le enkrat sem slišal, da je bil kon dukter v Chicagu, ki je imel ekstra register, katerega je rabil v eno stran zase, v drugo stran pa za kompanijo. Njega so za sačili šele po šestih mesecih, ta krat pa je izjavil, da ima že do volj in je šel v salunski biznis.

Kar se tiče naše penzije, smo še vedno v grabnu in le počasi lezemo ven; če bomo zlezli, bo mo videli šele po več mesecih. Radi socialne zaščite se bodo podvzeli koraki tudi v Washingtonu, če bo treba, kakor je izjavil unijski tajnik Wm. Rea. The Cleveland Railway Co. in njeni delavci so svoje obroke plačali do dneva, ko je mesto prevzelo transportni sistem; Social Security Boardu smo z družbo vred vplačali nad milijon dolarjev in dolžnost vlade je, da nas vsaj odškoduje za že vplačano vsoto, ako drugega ne. Za smrtnino in bolniško podporo se bo še nadalje plačevalo do 1. jan. 1943. Kaj bo potem, bo

(Dalje na 3. strani.)

Vesti iz podjarmljene stare domovine

O SMRTI SENATORJA IVANA HRIBARJA

(JIC—izvirno iz Ljubljane)

Kakor je že znano, je Ivan Hribar, znani slovenski pisatelj in politik, dne 18. april 1941 izvršil samomor. Pustil je poslovilno pismo, ki se začenja takole:

Le tujcu sreče svit bo žaril,
sužnjo bodejo nosili glave.
V Sloveniji bo tujec gospodaril,
beseda tuja, tujčeve postave.

Ne neha me skeletí le-ta rana,
kot Katona bodem Utičana.
Ko strašna noč bo v črne
zemlje krili,
ko pod svetlim soncem sužnji
dnovi.

V pismu dalje pravi, da genij slovenstva še živi in da ima trdno vero, da bo tudi to izdajstvo maščevano. Končuje: "Moja visoka starost pa ne da upanja, da še dočakam tega. Zato se strnem z Vesoljstvom, kjer neizrekljivo majhen delec ... Živelo slovanstvo!"

Ivan Hribar se je rodil 19. septembra 1851 v Trzinu. Nižjo gimnazijo je dovršil v Ljubljani. Služboval je od leta 1870 kot uradnik praške banke Slavije in v letih 1876-1919 kot njen ravnatelj v Ljubljani.

Ivan Hribar je bil dolga desetletja med najvidnejšimi javnimi delavci med Slovenci in Slovani. Sodeloval je skoraj pri vseh narodno kulturnih gibanjih. Bil je pisatelj, urednik, politik, gospodarstvenik, socialni delavec.

Pred prvo svetovno vojno je kot ljubljanski župan imel mnogo zaslug za razvoj Ljubljane (1896-1910). Za časa njegovega županovanja se je izpopolnil ljubljanski vodovod, plinarna, elektrarna, električna cestna železnica, prvo ljudsko kopališče in zgrajen je bil Zmajski most.

V kranjskem deželnem zboru je zastopal Ljubljano do 1906. V državnem zboru je zastopal Ljubljano od 1907-1911.

Leta 1890 je zahteval združitev vseh slovenskih pokrajin v eno celoto, kar je deželni predsednik Winkler označil za neizvedljivo. Tudi je podal predlog za ustanovitev ljubljanske univerze. Zahteval je uvedbo slovenščine v šole.

Pisateljevanje je začel pri Zgodnji Danici s pesmimi, ki jih je večinoma prevajal. Pozneje je sodeloval pri raznih listih, 1884 je pa ustanovil in okoli 13 let urejeval "Slovana". Številne članke je objavil v Slovenskem Narodu, ki mu je obenem z Ivanom Tavčarjem določal smer.

V politiki je bil zastopnik radikalne in vseslovanske struje ter bil v odkritem boju z zastopniki in predstavniki tedanje avstrijske politike, zlasti z Winklerjem. Snoval je vsestranski gospodarski napredek Slovenije in stavil predloge za nove železnice, kmetijske šole, hranilnice in banke.

Po polomu Avstrije je bil podpredsednik Narodnega sveta v Ljubljani, član Narodnega viječa v Zagrebu ter ustavotvorne skupščine. Med Slovenci je organiziral srbsko Narodno-radikalno stranko. V letih 1919-1921 je bil pooblaščeni minister in poslanik kraljevine SHS v Pragi, od 1921-1923 pa pokrajinski namestnik v Ljubljani. Leta 1925 je odložil predsedstvo mestnega odbora in se umaknil iz političnega življenja. Zelo zanimivo je njegovo delo "Spomini", v katerem je obdelal s svojega gledišča važen del slovenske zgodovine.

Led U.S. Bombers

Lieut. Col. J. H. Davies

C. P. Phonephoto

Lieut. Col. J. H. Davies, of Piedmont, Cal., led one group of the ten B-25 bombers which attacked Japanese bases in the Philippines. The bombers were accompanied by three flying fortresses. Enemy shipping, docks and aircraft were destroyed and damaged in the air attack.

Pismo iz New Yorka

May 1, 1942.

Menda se razumemo, gospod urednik, da ta pisma niso zato da bi naravnost polemizirala z tem ali onim in tako razburjala javnost. Njih namen je, da pojasnjujejo in poročajo. Pri poročevanju in poročanju se kaj lahko urine netočnost in potem je le prav, če netočnost kdo popravi. Nerodno pa je, če kdo popolnoma narobe razume kake stvari in se ob njih razburi. Ko se kaj takega zgodi, je treba novega pisma, ki zadevo pojasni. To ni polemika, ampak, kakor sem rekel: pojasnilo.

Glede primorskega in koroškega vprašanja sem napisal že več pisem. Menda je bilo takoj prvo tisto, ki je vzbudilo odpor. In da to se je moglo zgoditi samo radi tega, ker sta ga vsaj dva napačno razumela.

Pisal sem bil, da dandanes ni na mestu, če se krivda za počasnost pri delu za vprašanje neresenih krajev Slovenije, kakršna je bila pred to vojsko, kar na debelo meče na zastopnike jugoslovanske vlade. Paudaril sem, da mora način dela za rešitev tega vprašanja nujno biti drugačen pri vladi, drugačen pri slovenskih Amerikancih. Rekel sem, da so slovenski Amerikanci lahko glasni in šumni, dočim morajo vladni zastopniki iskati drugih potov, diplomatičnih potov, ki navadno niso glasni in šumni. Diplomacija ne obstoji v tem, da se polože na mizo vse karte, kot nekateri naši ljudje zahtevajo.

Nisem pa ne rekel ne zapisal, da zastopniki jugoslovanske vlade sploh hiti NAČETI ne morejo tega vprašanja. Saj sem v enem poslednjih pisem naštel vsaj nekaj dokazov, da so zastopniki jugoslovanske vlade celo precej že storili kot samo NAČELI to vprašanje.

Da bi se moral smatrati laški agent v Ameriki za sovražnega agenta, verjemite, stoprocentno bi se jaz s tem strinjal. Toda to dokažite dopovedati Ameriki in njenim diplomatom! NAM je to jasno brez nadaljnjega dokazovanja. Tudi o tem sem pisal v enem poznejših pisem in izrazil sem, koliko boste dosegli. Ne rečem, da ne boste nikoli nič dosegli, toda ne kar z enim udarcem ali dvema. Tisti grof se je zajedel v Ameriki v teh preteklih letih tako globoko, da bo treba mnogo, mnogo dela, zraven pa silno dobro premišljene diplomacije, če hočemo doseči, da bodo njegove koreninice izpodsekane. Če sem jaz to dejstvo ugotovil, s tem še menda davno ni rečeno, da tudi zagovarjam.

Tudi to zelo rad priznam—in mi še na misel kaj drugega ni prišlo—da zadeva Sikorskega nima z našim primorskim vprašanjem nobene paralele—ZA NAS! Žal, ima pa paralelo za uradno Ameriko in videti je, da tudi za uradno Anglijo. In samo to sem hotel poudariti. V enem poznejših pisem sem podal zgled iz razgovora z vplivnim Amerikancem, ki je pokazal, kakšno je mišljenje pri uradni Ameriki glede ureditve povojne Evrope. Pa bi lahko še več povedal, navajal bi lahko besede še bolj vplivnih ust, toda najbrž bi me potem še bolj napačno razumeli.

Če kdo meni zameri, da sem Sikorskega in Sforzo omenil v eni sapi, naj mi le verjame, da sem to storil ne iz svojega mišljenja, ampak iz mišljenja Amerike. Na to sem hotel opozoriti in poudariti, da so velike težave in še bodo, če se stvari ne obrnejo nam v prid hitreje kot pričakujemo. Zato sem pismo zaključil z opazko: Vprašanje je delikatno in je treba z njim delikatno ravnati.

Najbrž je vsa reč prišla v nekoliko boljši tir s tem, da je v GOP zmagala Willkiejeva resolucija. Ne bom se spuščal v to na tem mestu, saj ste menda sami opazili, kako je do tistega prišlo in kakšen pomen utegne imeti. S svojimi pismi o primorskem in koroškem vprašanju pa nikakor nisem hotel napraviti vtisa, da vprašanje omalovažujem. Ravno nasprotno! Življenjske važnosti je za nas, obenem pa—vsaj zaenkrat še—ogromna naloga! Skušajmo si jo olajšati, storimo vse, da si jo olajšamo! Trdno sem pa prepričan, da si je ne bomo lajšali s tem, če bomo vzbujali javno nezaupanje do tistih, ki so v prvi vrsti poklicani, da zastavijo svoje delo za njeno rešitev. Nič težkega ni, izpodbiti veljavo sedanjim zastopnikom Jugoslavije in Slovenije posebej. Toda, če jo izpodbijemo, kaj bomo postavili na njihovo mesto?

Jaz sem tudi mislil, da je doba apizanja minula. Če pa javno izrazim prepričanje, da še ni minula, da so še apizarji na mestih, kjer je nam jako neljubo, s tem vendar ni rečeno, da sem tudi jaz apizar . . .

Kajpada: Naprej in celo prav resno naprej iz mrtvila v živo borbo! Nikar si pa ne prikrivajmo, da so ovire pri tej naši borbi velike in močne. Nikar, na drugi strani, ne iščimo ovir tam, kjer jih v resnici ni! Jugoslovanska vlada si ničesar ne želi bolj iskreno ko to, da bi zavezniške sile že vendar enkrat uvidele, kako je treba odgovoriti na to vprašanje: "Kdo je Italija, da bi se ji moralo meriti z enako mero kakor Poljski in—recimo—Jugoslaviji?"

Če pa še ni videti, da bi zavezniške sile znale v našem smislu odgovoriti na to in na podobna vprašanja—ali je kriv tega tisti, ki pove, kako stvari stoje? Ali je kriv tisti, ki opozarja na delikatnost vprašanja?

Nardžič.

Bolgarija uposli žide pri gradnji železnic

Sofija, Bolgarija, 6. maja.—Tu je bilo naznanjeno, da bo Bolgarija uposlila 10,000 židov pri gradnji železnic, ki bodo povezale Bolgarijo z novimi pokrajinami, ki so prišle pod njeno oblast. Pri tem delu bo uposlenih čez 40,000 delavcev.

Lord Beaverbrook se vrnil domov

London, 6. maja.—Lord Beaverbrook, koordinator anglešk-ameriške produkcije in zalog, je dospel v neko angleško luko iz Amerike, se glasi naznanilo. Beaverbrook se je mudil v Ameriki več tednov.

Člana unije električarjev postavljata sireno na strehi nekega poslopja v New Yorku.

Jugoslovani v vojni na morju

Vladimir Ivanovič

Med najstrašnejše bitke sedanje vojne spada pomorska vojna na Atlantiku. Te vojne ne bojuje strategija in taktika vojne na kopnem, temveč se vodi drugače, po pravilih vojne na morju.

Jugoslavija je stopala v ta boj postopno, a od 27. marca lanskega leta z vsem srcem in vsemi silami, s katerimi je razpolala. Mirno lahko rečemo, da predstavljamo za naše zaveznike resno pomoč. Naši pomorščaki hrabro plovejo po vseh morjih in vseh nevarnih predelih, daleč od svojih dalmatinskih in primorskih domov. Oni so pravi vojaki na braniku interesov domovine, pripravljeni na neizbežne žrtve, ki jih zahteva od vseh udeležencev vojna za svobodo.

Tukaj ni dovolj prostora opisovati vso to veliko vojno, katere se mi direktno udeležujemo. Prinašamo samo nekoliko podrobnosti o vsem, kar naši pomorščaki doživljajo vsakega dne na potovanjih čez Atlantik.

Za vzgled si bomo vzeli konvoj, ki vozi od ameriškega kontinenta proti otočju Velike Britanije. (Vse, kar tukaj navajamo, je bodisi sovražniku že znano, bodisi pa tako zastarelo, da zanj ni važno).

Konvoji so različni. Za vzgled si bomo vzeli konvoj 45 ladij različnih zavezniških narodnosti, med njimi tudi dve jugoslovanski.

Zbiranje in uvrstitev

Organizacija konvoja in upravljanje spremstva vojnih ladij je v rokah angleške in kanadske admiralitete. Kaka večja trgovska ladja navadno prevzame vlogo glavne ladje v konvoju. Na njej je komodor—navadno star "morski volk" z aktivnimi ali rezervnimi častniki britanske mornarice. Komodor poveljuje konvoju, po navodilih glavnega komandanta glavnih ladij, ki spremljajo konvoj.

Določeno uro in po pripravljenem načrtu ladje, vsaka zase, odhajajo iz pristanišča. Zbero in uvrstijo se dalje na morju—po pet in po deset v vsaki vrsti. Novejše ladje in tiste, ki vozijo važnejši tovor, med njimi ladje s tanki olja in bencina, se vrste v sredini, starejše in slabše pa vozijo ob zunanji strani konvoja. Razdalja med ladjami znaša navadno 100 do 200 metrov. Ko konvoj odplava, je pripravljen za obrambo in povezan v enoten plavajoči organizem.

Spremstvo in oborožitev

Način obrambe je trojen. Prvo organizacijo obrambe vodijo težki bombniki z oporišči v Kanadi, Islandiji, severni Irski in na otokih Velike Britanije. Ta letala neprestano krožijo nad morjem in sicer tako, da vsako nadzira določeni predel. Njihova naloga je odkriti podmornice ali sovražne "morske roparje" in o tem obvestiti britansko mornariško poveljništvo.

Druga obramba je spremstvo konvoja samega, ki sestoji iz hitrih rušilcev in tako imenovanih korvet. Rušilec je tri do štirikrat hitrejši kot trgovska ladja. Rušilci zavarujejo konvoj s tem, da neprestano krožijo okrog njega in tako ustvarjajo varnostne pasove daleč izpred konvoja. Vedno so pripravljeni s pomočjo globinskih bomb uničiti sovražne podmornice v razdalji nekoliko sto metrov naokrog.

Tretja obramba je na trgovskih ladjah samih, ki so oborožene. Za obrambo pred magnetičnimi minami so ladje opremljene z električnimi aparati proti privlačni sili. Vsaka ladja ima en ali dva topova in več težkih mitraljezov za obrambo proti letalom. Zadnje ladje v konvoju so opremljene tudi z metalci globinskih bomb. Ladje imajo tudi posebno orožje za borbo proti letalom "strmoglavcem', kakršni so "Stuke". Čim ladja opazi letalo, ki se spušča iz velike višine in čim zasliši "sireno smrti" in žvižganje "Stuke", pripravi brzostrelni top in čaka, da se letalo spusti do višine, kjer je delovanje strela najmočnejše. Ko ta posebni top ustreli proti letalu, bomba eksplodira pred letalom in v tem trenotku obvisi v zraku na majhnih padobranih jeklena mreža. Če strelec dobro razume svoje delo, "Stuka" ne uide zanjki, kajti zaradi hitrosti spuščanja ne more spremeniti tik pred mrežo svoje smeri in uiti pogubi. Ko udari v jekleno mrežo, se razleti na sto kosov. Vsaka ladja ima tudi "baražni' balon, ki se dvigne nad ladjo, kadar je ladja blizu obale, ko utegnejo "Stuke" vsak trenotek napasti skozi oblake. Po dva ali tri ladje nosijo seboj letala "Spitfire", ki jih spuste v zrak s posebnim sprožilcem. Njihova naloga je boriti se proti velikim sovražnim poizvedovalnim letalom. Ta majhna in hitra letala se nikdar več ne vrnejo na ladjo, treba jih je žrtvovati, a letalec se rešuje s padobranom.

Organizacija potovanja

Na svojem potovanju je konvoj neprestano v zvezi z britansko admiraliteto v Londonu. Od tam dobiva tajna navodila za spremenitev smeri plovbe, kajti admiraliteta je center vseh obvestil o premikanju sovražnika. Ogromna poizvedovalna letala "Catalina" po radiu direktno obveščajo admiraliteto o svojih ugotovitvah in prav tako tudi rušilci in vse postojanke za nadziranje obmorskih obrežij. Obrežje od Murmanska do Capetowna je neprestano pod nadzorstvom in premikanje nemških in italijanskih ladij in podmornic se takoj in direktno sporoča admiraliteti. Končno tudi Intelligence Service stoji v zvezi s svojimi organi in patrioti v zasedenih ozemljih in daje svoje vesti admiraliteti. Skupnost vseh teh poročil vpliva na odločitve pri upravljanju in premikanju vsake in tudi zadnje ladje, ki vozi za zavezniško stvar. Od teh informacij so odvisne vse odločitve o taktiki in strategiji na velikem Atlantskem oceanu.

Organizacija sovražnika

Obstojajo vesti, da ima Nemčija 225 podmornic. Od tega števila jih lahko ob istem času deluje okrog 40%. V bližnji bodočnosti, morda že spomladi, se utegnejo te številke povečati. Gradnja podmornic je najbolj odvisna od možnosti gradnje velikih baterij, ki služijo za pogon podmornice in katerih glavni sestavni del je svinec. Take baterije se hitro izrabijo, a Nemčija nima dovolj svinca. Od tega je najbolj razvidno, kako so v tej vojni vse stvari med seboj tesno povezane. Po eni strani prevažajo naši jugoslovanski borci na morju vojne potrebščine in pomagajo zaveznikom, po drugi pa naši jugoslovanski četniki ovirajo pridobivanje svinca v enem med najbogatejšimi rudniki svinca v Evropi—Trepči.

Vendar pa ni samo svinec za baterije faktor, ki vpliva na količino izdelovanja podmornic v Nemčiji. Ni zadosti zgraditi podmornico, zanjo je treba najti dobrega poveljnika. Po strokovnjaških ugotovitvah so poveljniki podmornic odgovorni za 75% potopitev. To pomeni, da je osebna sposobnost kapetana in sposobnost posadke izrednega pomena.

V prvih mesecih vojne je Nemčija pošiljala podmornice v boj posamično. Proti njim je bil sistem konvoja zelo učinkovit. Čim se je podmornica pojavila, se je konvoj razšel v obliki pahljače ali zvezde, rušilci pa so napadli podmornico z globinskimi bombami. Danes je nemški sistem bojevanja drugačen. Danes njihove podmornice delujejo v tako imenovanih "volčjih krdelih", po šest skupaj. Ogledali si bomo, kako tako krdelo podmornic napada.

Priprave in spopad

Krdelo šestih podmornic se podnevi skriva pod morsko površino, ponoči pa plava na vrhu, vedno v pasovih najvažnejših morskih prometnih črt. Tu čakajo poročil s svojih oporišč v Franciji in drugje. Nemško poizvedovalno letalo "Focke-Wulf-Kurier" ima nalogo najti naš konvoj. Čim ga zapazi, da znak svojemu oporišču še preden ga more "Spitfire" s konvoja ujeti in sestreliti. Oporišče to sporoči glavni podmornici, in ji da vse podrobnosti o številu, položaju in smeri konvoja. Glavna podmornica obvesti druge s pomočjo "Sonic signalling". Podmornice se takoj uvrstijo v bojno črto v razdalji po dve milji druga od druge. Potem stražijo in čakajo, da ujamejo konvoj po možnosti ob sončnem zahodu (ali vzhodu, če konvoj vozi proti zahodu), tako da je sonce konvoju v hrbet in da se ne more uporabiti "kamoflaže". Prva podmornica, ki opazi konvoj, zbere vse potrebne podatke in jih sporoči dalje. Podmornice ostanejo pod morjem s periskopom nad morsko gladino in se pripravljajo na obkolitev. V tem času so rušilci s pomočjo svojih aparatov že zaslišali podmornice, čim so te stavile svoje stroje v pogon. S pomočjo posebnih strojev ugotove sovražnikovo pozicijo. Na temelju informacij iz kabine s "sonic detektorjem" se rušilci postavijo v obrambni položaj. Konvoj hitro menja smer, da bi podmornicam nudil čim manjši cilj. Rušilci se zaletijo med podmornice, spuščajoč globinske bombe. Podmornice začnejo spuščati torpede.

Izhod te bitke, kakor vseh bitk, je odvisen od sposobnosti udeležencev, njihove tehnične pripravljenosti in oborožitve. Mnoge ladje nikdar ne dospejo v Anglijo, a tudi mnoge podmornice se nikdar ne vrnejo v Nemčijo.

Če sodimo samo po rezultatih, lahko zaključujemo, da Anglija neprestano dobiva vojni material, hrano in pomoč iz Amerike.

Vloga jugoslovanskih mornarjev in ladij je zelo pomembna. Tem pomembnejša, ker smo na morju in na kopnem dali vse od sebe. Jugoslovani nobene svoje karte niso zadržali v rezervi. Borimo se ob strani zaveznikov z vsem svojim srcem in z vsem svojim imetjem in naša moč bo igrala veliko vlogo v končni zmagi na Atlantiku.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

treba ponovne odločitve po mestnih zastopnikih.

Vprašanje je tudi, kaj stori mezdni odbor, postavljen od družbe in unije, glede naših plač. Ta odbor prične zborovati 11. maja v hotelu Holenden. Družba je že takrat podala izjavo, da bo upoštevala odlok in če bo plača zvišana, bo povišek izplačala od 1. marca naprej. Mestni odborniki pa o tem ne rečejo ne bev ne mev. Toda menda se bodo morali ukloniti, ker drugače lahko nastane tožba.

Mesto mora tudi plačati Metropolitan Life Insurance Co. nad milijon dolarjev, ker pogodba z družbo je bila in je še danes v veljavi, da vsak uslužbenec, ki gre v penzijo, dobi za vsako leto službe do leta 1937 dva dolarja mesečno. Ta pogodba je bila podpisana leta 1927. Če bi mesto sedaj ne plačalo omenjene vsote Metropolitan Co., potem bi oni delavci, ki so bili uposleni recimo 10 ali 15 let pred 1927, izgubili vse za nazaj in bi prejemali le dva dolarja na mesec od desetih let, ali skupaj mesečno dvajset dolarjev. Mestna zbornica je sedaj že privolila, da se da v posebni sklad v to svrho $500,000. Torej nekaj smo le dosegli in upamo, da dosežemo počasi vse, kar nam pripada.

Mi upamo, ker nas je župan Frank Lausche "z veseljem sprejel v svojo sredo", kot je izjavil v uradnem proglasu takoj, ko smo prišli pod upravo mestne hiše, da nam bo tudi pripravljen pomagati do onega, kar smo kot delavci popolnoma upravičeni. Če se to zgodi, potem mi ne bo žal, da sem glasoval za našega rojaka in člana SNPJ za župana.

Rečem naj še to, da sedaj sem ravno tam kot je John Lokar mlajši, čeravno z manjšo plačo. Ampak jaz sem z malim zadovoljen, čeprav se borim, ker malo dobim od SNPJ in malo mi plača društvo V boj. Kljub temu sem bil do sedaj zadovoljen, ker preveč dobivati za nekaj tudi ni pravilno.

Frank Barbič, 53.

Dan v proslavo gesla "Amerikanec sem"

Predsednik Roosevelt je označil nedeljo, 17. maja, kot dan "I Am an American."

Predsednik je pozval, naj se dan "Amerikanec sem" proslavi na tak način, da se vsem Amerikancem vtisne zavednost o "dolžnostih in priložnostih državljanstva in posebnih odgovornostih istega, ko je Amerika v vojni."

Popolno besedilo proglasa predsednika Roosevelta se glasi:

"Da naj bo tretja nedelja maja vsakega leta in je s tem določena kot Državljanski dan in da je predsednik Združenih držav s tem pooblaščen in naprošen, naj vsako leto izda proglas, s katerim naj se ta dan posveti kot javna priložnost za pripoznanje vseh onih, ki so vsled nastopa polnoletnosti ali vsled naturalizacije prišli na položaj državljanstva. Ta dan naj bo označen kot 'I Am an American Day.'

Da se naj civilne in šolske oblasti držav, okrajev, mest in vasi pozovejo in se s tem pozivajo, da priredijo sporede za primerno proslavo tega dne in za popolno poučevanje bodočih državljanov o njihovih odgovornostih in priložnostih kot državljanov Združenih držav in držav in občin, kjer bivajo.

Ker je mnogo bolj potrebno za časa vojne kot za časa miru, da ljudstvo popolnoma razumeva obliko in duh svoje vlade in odgovornosti državljanstva,

Zato, jaz, Franklin D. Roosevelt, predsednik Združenih držav ameriških, s tem označujem nedeljo, 17. maja 1942, kot "I Am an American Day"; nujno pozivam, naj se ta dan posveti kot javna priložnost za pripoznanje vseh naših državljanov, ki so dosegli svojo polnoletnost ali ki so bili naturalizirani v teku minulega leta; dalje vabim vse federalne, državne in mestne oblasti in patriotične, meščanske in vzgojne organizacije, naj se tega dne udeležijo prireditev, ki bodo vsem državljanom, toliko turodnim kolikor naturaliziranim, dale vtis o dolžnostih in odgovornostih državljanstva in posebnih odgovornostih istega, ko je narod v vojni.

V pričo tega sem to lastnoročno podpisal in dal pritisniti pečat Združenih držav ameriških."

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

NA PRODAJ

Radi smrti se mora prodati 3 nadstropna zidana hiša s trgovino blizu Cermak in Damen Ave. 5 štiri sobna stanovanja. Grocerij v vrednosti $1,200 s kompletno opremo in garaža za dva avta. Cena $5,500. Za nadaljne informacije kličite zvečer: KILDARE 9028. —(Adv.)

Listen to
PALANDECH'S RADIO BROADCAST
Featuring a Program of
YUGOSLAV FOLK MUSIC
Every Saturday, 1 to 2 P.M.
STATION *WHIP*
1520 kilocycles (Top of the Dial)

IZ NAŠIH KRAJEV

ZOFKA KVEDER

DOMA

(Nadaljevanje.)

Sin je pogledal doli po sebi in videl, da je res jako zapuščen. Hodil je najprej po rosi, potem po prahu, da je bil videti kakor kak boljši potepuh. Ali očetov klic: — Nočem sramote! — se je dotaknil njegovega srca in njegovega ponosa obenem in enako globoko. Zdelo se mu je, da ga še nihče na svetu ni tako razžalil. Udaril je s pestjo po mizi: — Zaradi mene ni treba biti nobenega sram, tudi vas ne! — je zakričal in solza mu je prišla v oko — iz jeze ali žalosti, tega ni vedel.

Oče je odšel in kmalu nato je prišla mati.

— Kaj sta imela, moj Bog? — je zaječala in si brisala s predpasnikom oči.

— Nič nisva imela, — je rekel svojeglavno.

— Oh, da bi bil mene ubogal in očeta, vse bi bilo dobro. Tako se ti pa slabo godi in mi nimamo nič drugega od tebe kakor skrbi in žalost. In še sramoto. —

— Samo še vi začnite! Pa se obrnem in pojdem. Še beraču se dovoli, da se spočije, jaz pa nimam mesta in miru v domači hiši. —

— I saj molčim. Ali res je. Pod nesrečno zvezdo si rojen, Tone. —

— Eh, lačen sem in žejen in umil bi se rad. —

Mati ga je peljala v kamro pod streho, prinesla mu vode in ga vpraševala, kaj bi hotel. Njemu je bilo vse to neizrečeno mučno. Materin objokani obraz, njene solze, njeni vzdihi, vse ga je razburkalo, podžigalo v njem nekako čudno, bridko jezo. Čutil je, da te solze ne izvirajo iz ljubezni in sočutja do njega, da imajo svoj izvir drugje. Ni jokala nad njim, nad sinom. Jokala je nad seboj, nad materjo nepokornega sina, ki ni hotel postati duhoven in kateremu zdaj Bog ne da, da bi bil srečen.

— Zakaj jokate? — je vprašal osorno.

— Kako bi ne jokala! Vsaka mati joka nad svojim izgubljenim sinom. —

— Jaz nisem izgubljen. Ničesar nisem pregrešil, za kar bi me moralo biti sram. Vsakemu pogledam lahko v oči. —

— Vem, da nisi tat ali ubijalec, ali izgubljen si pa le. Ali imaš kaj vere? —

Ni odgovoril. Trpko je gledal predse in neskončna bridkost mu je polnila dušo.

— Oh, saj sem vedela, da nimaš vere, — je jokala mati.

Prijel jo je za roke, nežno kakor še nikoli v svojem življenju:

— Mati, kaj ne, da imamo vsi nekaj tu notri, v srcu, kar nam pravi, to je prav in to ni prav, kar nas sili, da delamo to, in brani, da ne storimo onega. Vidite, mati, tudi jaz imam ta glas v sebi. In verjemite mi, še nikdar se nisem v velikih rečeh pregrešil proti temu glasu, proti svoji vesti. In če sem kdaj v manj važnih stvareh ravnal drugače, kakor mi je ukazoval ta glas, verjemite, da mi je bilo pozneje vselej žal, in drugič sem poslušal in ubogal ta glas. In glejte, mati, mene moje srce, moja vest nikdar ne sili, da molim. Nikdar ne čutim potrebe iti v cerkev, nikdar nimam težkih misli ali kakega očitanja, kakega kesa v svoji duši, ker ne verujem. —

— Nesrečnež! — je zakričala mati in izkušala se mu izviti, ali njegove roke so jo trdno držale in nadaljeval je resno in žalostno:

— Mati, vidite, jaz res ne verujem, kakor verujete vi, jaz res ne molim. Ali, mati, če bi dejal in se delal, da verujem, bi lagal, in če bi se silil moliti brez notranje potrebe, bi bil hinavec. Mati, dajte, razumejte me! Jaz vam nočem vzeti vaše vere, nočem vam vzeti tolažbe, ki jo najdete v molitvi. Jaz vem, da je vse to potreba vašega srca in vaše duše, da je ni hinavske misli v vas. Kar je vam sveto, bom vedno spoštoval, četudi ni sveto meni. Mati, glejte, vaš sin sem in v resnici vas imam rad. Ali hliniti se ne morem, ne morem nekaj trditi, česar ni. Jaz vas samo prosim, da me ne kolnete in ne zametujete, ker sem odkritosrčen, ker ne lažem, ker ravnam po svoji vesti, po svoji duši.

Spustil je njene roke in se dotaknil z desnico svojih prsi. Bilo mu je nekako lahko in sveto, kakor nekdaj, ko je še kakor majhen deček prihajal od izpovedi. Čutil je, da je čist pred seboj; v duši mu je postajalo mehko in milo.

— Mati, saj med nama ne gre za to, kaj verujete vi in česa ne verujem jaz. Med nama se gre samo za to, da ste vi moja mati in jaz vaš sin, samo za to gre, da naju ima spajati in naju spaja medsebojna ljubezen in spoštovanje. Mati, štiri leta vas nisem videl, in jaz upam, da bom vsaj vam dobrodošel v tej hiši.

Pripognil se je in ji pogledal v obraz, oblit od solz. Neprestano je jokala in njene koščene, od dela raskave in žuljave roke so bile vse mokre. Njemu se je milo storilo teh rok in srce se mu je napolnilo ljubezni in spoštovanja.

— Mati! —

In tedaj ga je vprašala mati z nepopisljivo grozo v glasu: — In ti ne moliš? —

— Ne, mati!

— In ti nisi bil pri velikonočni izpovedi? —

— Ne, mati! —

— Oh, jaz nesrečnica, zakaj sem te rodila! —

— Mati! —

Zdrknil je pred njo na kolena in jo objel. Vso dušo je vsilil v pogled in vse srce je položil v to ime.

Mati pa je dejala:

— In duhovnike zaničuješ? —

— Samo tiste, ki to zaslužijo. —

Jok je zadušil vsako daljno besedo. Ko se je zopet nekoliko pomirila, je odrinila sina in dejala:

— Prav so imeli gospod kaplan! Izgubljen si! Pusti me, ti nisi nič več moj sin! —

Skočil je pokoncu in bilo mu je, kakor da je kdo vse najlepše njegovega srca in njegove duše pomandral v blato.

— Kdo je rekel, da sem izgubljen? —

— Gospod kaplan. Takrat, ko si pisal proti veri in duhovnom. —

Spominjal se je, da je napisal enkrat nekak članek proti klerikalizmu.

— In kaj še? —

— O, prav so imeli! Bolje bi mu bilo, da je oslepel pri priči, kakor da je to napisal, so dejali. Oh, bolje bi ti bilo, da nisi bil nikdar rojen! —

Hotel je vzrojiti, ali še enkrat se je premagal.

— Mati, vi mi to pravite, vi? Vi mi to pravite, zdaj, ko sem po štirih letih prišel domov, ko me ne bodete menda nikdar več videli?! —

— Oh, saj bi mi bilo laglje, da te nikoli več ne vidim, kakor da moram slišati take stvari iz tvojih ust. —

Odšla je z jokom in on je ostal sam.

Ha, ha, to je torej dobil za tisto svoje polno srce! Sram ga je bilo pred samim seboj. Ha, ha, zdaj je doma! Vsi so ga veseli, vsi so ga lepo pozdravili! Tujec je, tujec lastni materi. Kje je ljubezen?! Samo nekaj dogem, to jim je srce. Niti ene dobre, blage besede ni slišal. Otrdelo je vse v njem in zdelo se mu je, kakor da ga tišči kamen v prsih. Izruvali so vse in poteptali.

(Dalje prihodnjič.)

A MESSAGE FROM THE SECRETARY OF THE TREASURY

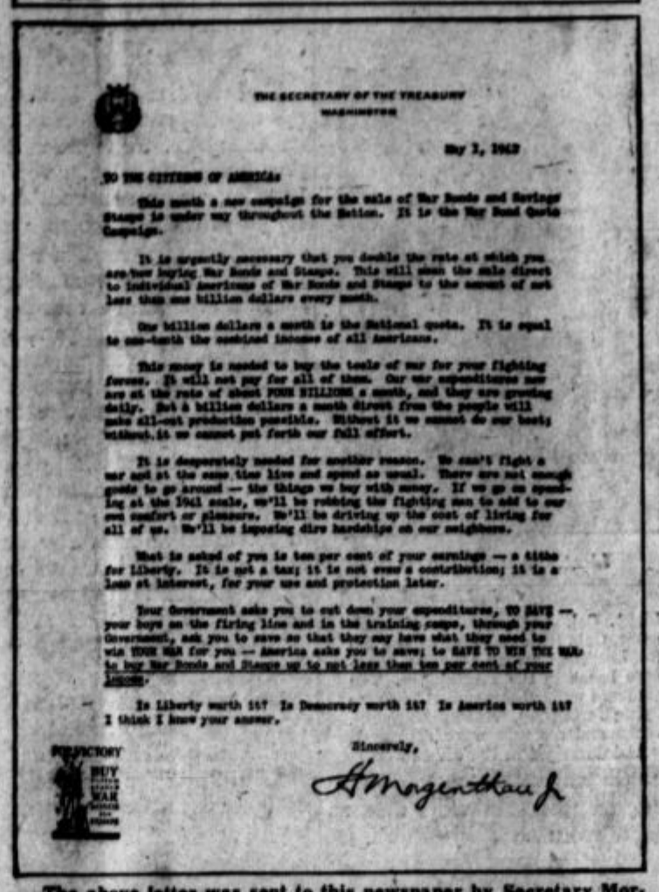

THE SECRETARY OF THE TREASURY
WASHINGTON

May 1, 1942

TO THE CITIZENS OF AMERICA:

This month a new campaign for the sale of War Bonds and Savings Stamps is under way throughout the Nation. It is the War Bond Quota Campaign.

It is urgently necessary that you double the rate at which you are now buying War Bonds and Stamps. This will mean the sale direct to individual Americans of War Bonds and Stamps to the amount of not less than one billion dollars every month.

One billion dollars a month is the National quota. It is equal to one-tenth the combined income of all Americans.

This money is needed to buy the tools of war for your fighting forces. It will not pay for all of them. Our war expenditures now are at the rate of about FOUR BILLIONS a month, and they are growing daily. But a billion dollars a month direct from the people will make all-out production possible. Without it we cannot do our best; without it we cannot put forth our full effort.

It is desperately needed for another reason. We can't fight a war and at the same time live and spend as usual. There are not enough goods to go around — the things we buy with money. If we go on spending at the 1941 scale, we'll be robbing the fighting men to add to our own comfort or pleasure. We'll be driving up the cost of living for all of us. We'll be imposing dire hardships on our neighbors.

What is asked of you is ten per cent of your earnings — a tithe for Liberty. It is not a tax; it is not even a contribution; it is a loan at interest, for your use and protection later.

Your Government asks you to cut down your expenditures, TO SAVE — your boys on the firing line and in the training camps, through your Government, ask you to save so that they may have what they need to win YOUR WAR for you — America asks you to save; to SAVE TO WIN THE WAR, to buy War Bonds and Stamps up to not less than ten per cent of your income.

Is Liberty worth 10% Is Democracy worth 10% Is America worth 10%
I think I know your answer.

Sincerely,
H. Morgenthau Jr.

VICTORY BUY UNITED STATES WAR BONDS AND STAMPS

The above letter was sent to this newspaper by Secretary Morgenthau in Washington. We publish it in the interest of the War Bond Quota Campaign and earnestly recommend that all our readers do their share in the tremendous job ahead of financing the War effort.

Dvonožec

Naravoslovne pravljice

Spisal KARL EWALD
Prevedel FRANC BOLKA

(Nadaljevanje)

"Če pridejo, boš lepo vljuden napram njim, ti zelenec!" je rekel. "Ampak saj ne pridejo."

•

V tem pa stari hrast ni obdržal pravo, ker res so prišle.

Ko se je zjesenilo, vrnil se je medved in legel pod starim hrastom.

"Izročim naj ti pozdrav od tam doli," je rekel in vzel nekaj čudnih stvaric iz svojega zmršenega kožuha. "Poglej, kaj imam zate!"

"Kaj je to?" je vprašal hrast.

"To so bukvice," je odvrnil medved, "bukovo seme, katero sem ti obljubil."

Nato jih je zatolkel v zemljo in se pripravljal na odhod.

"Škoda je, da ne morem ostati dalje in gledati, kako se togotite," je godel. "Ampak ljudje so postali vsiljivi. Pred kratkim so mi ubili ženo in enega mojih bratov in poiskati si moram mirnega kotička. Pošten medved ni skoro nikjer več varen svojega življenja. Pozdravljeni, godrnjači!"

Ko se je medved odmajal, so se drevesa pomenljivo spogledala.

"Zdaj bomo videli, kaj bo iz tega," je rekel stari hrast.

In pomirili so se.—Potem je prišla zima in jih oropala vsega listja. Sneg je ležal za čevelj visoko in vsako drevo je stalo zatopljeno v svoje misli in je sanjalo o pomladi.

In ko je prišla pomlad, bliščala se je trava v svojem zelenju in ptice so pele tam dalje, kjer so zadnjikrat prenehale. Tisočero so pognale cvetlice in vse se je svetilo v bujni svežosti.

Samo hrast še ni imel listja.

"Najimenitnejše je, priti nazadnje," so rekli. "Kralj gozda nastopi šele, ko so že vsi zbrani."

Ampak naposled je prišel tudi njihov čas. Listi so prilezli iz debelih popkov in drevesa so pogledovala drugo drugega in si laskala medsebojno, kako so lepa. Mali hrast je znano zrastel. Ni bil malo ponosen na to in mislil je, da sme tudi on govoriti.

"Iz medvedjih bukev ne bo nič," je oznanjeval zaničljivo in gledal plašno k staremu hrastu, ki je imel navadno piko na njegovo glavo.

Stari hrast je pač slišal, kar je rekel mali dorastek, in tudi druga drevesa so slišala — ampak molčala so. Nobeno ni bilo pozabilo, kaj jim je pripovedoval medved. In vsakega jutra, če je sijalo solnce, so kukala skrivoma doli, če ne bi ugledala bukev. Pravzaprav jim je bilo tesno pri srcih, ali bila so preponosna, da to priznajo in pokažejo.

In nekega dne so se končno prikazale nežne klice. Solnce jih je obsevalo in dež jih je napajal. Ni trajalo dolgo in pognale so za dobršno dolžino in višino.

"Ne, kako drobčkane so!" so klicali veliki hrasti in zavijali svoje krive veje še bolj, da bi jih še bolje videli.

"Bodite nam pozdravljene!" je rekel stari hrast in pokimal milostno bukvam. "Bodite moji gojenčki in ravnotako dobro naj vam bo, kakor mojim lastnim otrokom."

"Zahvaljujemo se vam!" so šepetale male bukve; več niso rekle.

Ampak mali hrast ni hotel ničesar vedeti o tujih drevesih.

"To je vendar strašno, kako silite v višino!" je zaklical najbližji bukvi. "Saj mi segate že skoro do pasu. Ali hočete prijudno misliti na to, da sem mnogo starejši in razen tega od staro naseljene rodbine!"

Bukev se je smejala s svojimi nežnimi zelenimi peresi, ali rekla ni ničesar.

"Ali naj vzamem moje veje nekoliko na stran, da vas more solnce boljše obsijati?" je vprašal stari hrast uljudno.

"Hvala lepa!" so rekle bukve. "Rastemo tako lepo tu v senci."

In poteklo je celo poletje in še eno in še mnogo drugih. Bukve so rastle naprej in zrastle končno mlademu hrastu preko glave.

"Proč z vašimi listi!" je vpil hrast. "Prestrezate mi solnčno luč in tega ne prenesem. Jaz rabim mnogo solnčne luči. Proč z listjem! Sicer poginem."

Vendar bukve so se samo smejale in rastle naprej. Naposled so se strnile nad mladim hrastom, ki je zato odmrl.

"To ni bilo lepo od vas!" so klicali veliki hrastje in otresali od jeze svoje veje.

Stari hrast pa je branil svoje gojence:

"To je pravična kazen!" je rekel. "To ima za svoje bahanje. Pravim to, čeravno je bil moje lastno meso in kri. Ampak zdaj se morate pridno vesti, mala družba bukev, ker sicer imate z menoj opravka."

Leta so potekla, bukve so rastle naprej in nastala so sloka drevesa iz njih, ki so segala v sredo vej starega hrasta.

"Začenjate mi postajati nekoliko nadležne!" je rekel nekega dne hrast. "Raje bi rastle nekoliko bolj na širjavo, ne zmerom dalje v višino. Poglejte, kako polne so vaše veje! Morate jih pošteno zakriviti, kakor vidite pri nas! Kaj hočete začeti, če pride močan vihar? Ne veste še, kako veter maje in potresa naše vrhove! Često so pokali celo moji stari udje; kako se bo godilo šele vam, z vašim tenkim nakitom tu v zraku?"

Vsakdo raste po svoji navadi in me po naši," so odgovorile mlade bukve. "Taka je navada v naši domovini in zato ni treba, da smo me slabejše nego vi."

"Posebno uljudno ne občujete z menoj osivelo glavo," je rekel hrast. "Obžalujem že, da sem bil tako dober z vami.—Če imate tudi samo iskrico časti v sebi, bodite tako dobre in vzemite vaše listje na stran! Letos moje spodnje veje skoro niso imele več popkov, ker mi odvzemate luč."

"Ne razumemo prav, kaj to nas briga!" so odgovorile bukve. "Vsak ima sam seboj dovolj opravka. Če je zmožen dela in ima srečo, mu gre dobro. Če ne, se mora zadovoljiti, da mu gre slabo. To je tok sveta."

In najspodnje veje hrastove so odmrle. Staro drevo je res začelo skrbeti.

"Vi ste mi res lepi dečki," je žabavljal. "Kako mi vračate mojo gostoljubnost? Ko ste bile majhne, sem vas pustil rasti ob mojih nogah ter sem vas varoval pred viharji. Pustil sem sijati solncu na vas, kolikor je hotelo, postopal sem z vami, kot z lastnimi otroci. In v zahvalo me hočete zdaj zadušiti!"

"Prazno besedičenje!" so rekle bukve.

In rodile so cvetje in sad. In ko je sadje dozorelo, potresal je veter veje in ga raztrosil daleč naokoli.

"Urni dečki ste, kakor jaz!" je zaklical veter. "Zato mi ugajate in rad vam pomagam."

In ko se je lisica povaljala ob vznožju bukve, je bil v trenotku njen kožuh poln bodičastih sadežev in tekla je daleč v deželo z njimi. In ravnotako je naredil medved. Poleg tega pa se je še norčeval iz starega hrasta, ko je v senci bukev užival svojo uricо miru. Gozdna miš je bila vsa očarana od nove hrane in menila, da so bukvice vse bolj okusne, kakor pa želod.

Vsenaokoli so klile nove majhne bukve, ki so rastle ravnotako naglo, kakor njihovi starši. Izgledale so sveže in zadovoljne, kakor ne bi vedele ničesar o slabi vesti.

Stari hrast pa je gledal žalostno preko gozda. Povsod se je kazalo svetlo bukovo listje in hrasti so vzdihovali in si tožili svojo nadlogo.

"Začenjajo prevladovati!" so kričali in stresali svoje veje, kolikor so dopuščale bukve. "Dežela ni več naša."

Veje so druga za drugo odmirale in vihar jih je lomil in metal na tla. Stari hrast je imel zdaj še samo nekoliko listov na vrhu.

"Kmalu me bo konec!" je rekel resno.

Ali zdaj je bilo mnogo več ljudi v deželi in ti so hiteli se hraste, dokler jih je bilo še

"Hrastov les je boljši od kovega," so dejali.

"Vsaj zdaj nas je doletelo hno priznanje," je rekel hrast. "Ampak z življenje bomo morali poplačati."

(Dalje prihodnjič.)

Street Scene in Manila

A newspaper plant in Manila burns furiously and smoke pours out of the adjoining DeLatran College after Japanese bombs started the fires. The city was heavily bombed by the Nipponese during an early attack at the start of the war in the Pacific. (Central Press)

NOTE!

Save this copy of PROSVETA
It is needed for VICTORY!

SAVE

★ All Wastepaper
★ Old Rags
★ Old Rubber
★ Scrap Metal

Turn it over to some local salvage agency

Najzanesljivejše dnevne lavske vesti so v dnevniku "sveti." Ali jih čitate vsak

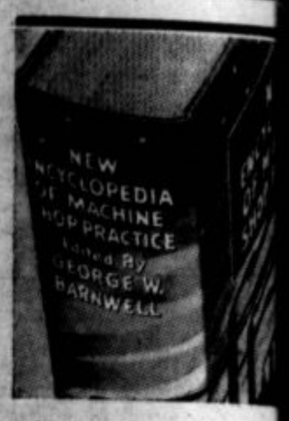

THE NEW ENCYCLOPEDIA MACHINE SHOP PRACTICE

GEORGE W. BARNWELL
Institute of Technology v angle
Spisal znani profesor na Stev

Podlago za mehanično znan morete dobiti s knjigo NEW CYCLOPEDIA OF MACHINE S PRACTICE (v angleščini). Ta v knjiga popisuje in v slikah po temeljna dela mehanike. Razloč natanko, kar mora znati naj mehanik; pojasnjuje vporabo v ga stroja, orodja in meril. Pouč kako je treba vporabiti načrte prints) ter vam tudi daje mnog čunskih tabel, da morete pos svoje delo. Ne glede na to, a šele početnik, vam bo ta knjiga koristna in mnogo potrebna. slik in risb. 576 strani, trdo v knjiga stane SAMO $1.98.—P no plačamo mi. Naročite pri K GARNI SLOVENIC PUBLISH COMPANY, 216 West 18th NEW YORK.—Zaloga ni v Naročite to važno knjigo še d

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, k koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem češkem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

★

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne.—Cene zmerne, unijsko delo prve

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. LAWNDALE AVENUE · CHICAGO, ILLIN
TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto i prištejo eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naroč nini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 z eno letno naročnino. Ker pa člani že plačajo pri assesmentu $1.20 z tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reč da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina i gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti čla SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj li tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupn naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega n stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnika

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Cicero in Chicago je $7.5	
1 tednik in	4.00	1 tednik in	6.5
2 tednika in	3.00	2 tednika in	5.1
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.5
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.7
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.5

Za Evropo je $9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $ _____

1) Ime _____ Čl. društva št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) _____ Čl. društva št. _____
3) _____ Čl. društva št. _____
4) _____ Čl. društva št. _____
5) _____ Č. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____